

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA INKLYUZIV TA'LIM BERISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI (1-2-SINF MISOLIDA)

Toshboyeva Mohinur To'liqin qizi

Guliston davlat pedagogika instituti 2-kurs magistranti

E-mail: mohinuregamqulova22@gmail.com

Tel: +998885661053

Annotatsiya. Ushbu tezisda boshlang'ich sinf (1-2-sinf) o'quvchilariga inklyuziv ta'lim berishning pedagogik asoslari yoritilgan. Maxsus ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarni umumiy ta'lim jarayoniga integratsiyalashning nazariy jihatlari, o'qituvchi faoliyatining xususiyatlari va amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, boshlang'ich sinf, maxsus ta'lim ehtiyojlari, individual ta'lim, adaptiv o'qitish.

Аннотация. Данная диссертация посвящена педагогическим основам инклюзивного образования для учащихся начальной школы (1-2 классы). Представлены теоретические аспекты интеграции учащихся с особыми образовательными потребностями в общеобразовательный процесс, особенности деятельности учителя и практические рекомендации.

Ключевые слова: инклюзивное образование, начальная школа, особые образовательные потребности, индивидуализированное образование, адаптивное обучение.

Annotation. This thesis covers the pedagogical foundations of inclusive education for primary school students (grades 1-2). Theoretical aspects of integrating students with special educational needs into the general education process, features of teacher activity, and practical recommendations are presented.

Key words: inclusive education, primary school, special educational needs, individualized education, adaptive teaching.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni (2020) va "Inklyuziv ta'limni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident farmonida (PQ-2909-son, 2017) belgilangan ustuvor vazifalardan biridir. Respublikamizda 2023-yilga kelib umumiy o'rta ta'lim maktablarining 70% dan ortig'ida inlyuziv ta'lim joriy etilgan bo'lib, bu jarayon doimiy ravishda kengayib bormoqda.

Boshlang'ich sinf (1-2-sinf) bolalarining psixik rivojlanishi, o'ziga xos xususiyatlari inlyuziv ta'limni tashkil etishda alohida ahamiyatga ega. Aynan shu yosh davrida (6-8 yosh) ta'lim jarayoniga individual yondashuv orqali maxsus ta'lim ehtiyojlari (MTE) bo'lgan o'quvchilarning rivojlanishi uchun munosib sharoit yaratish mumkin. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo aholisining 15% dan ortig'i turli xil nogironlik holatlariga ega bo'lib, ularning 80% dan ortig'i rivojlanayotgan mamlakatlarda yashaydi.

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2023-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, respublikamizda 16 yoshgacha bo'lgan 105 ming nafardan

ortiq nogiron bolalar mavjud bo'lib, ularning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish dolzarb masala hisoblanadi.

Inlyuziv ta'limning mohiyati har bir bola, jumladan MTE bo'lgan bolalarning huquqlarini ta'minlash, ularni umumiy ta'lim muassasalariga integratsiyalash va individual yondashuv orqali rivojlanishlarini qo'llab-quvvatlashdan iborat. Biroq amaliyotda boshlang'ich sinf o'qituvchilari inlyuziv ta'limni tashkil etishda quyidagi muammolar bilan duch kelishmoqda: maxsus pedagogika asoslari bo'yicha yetarli bilimga ega emaslik, individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda qiyinchiliklar, MTE bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash uchun yetarli vaqt va resurslarning yetishmasligi.

ASOSIY QISM

1. Inlyuziv ta'limning boshlang'ich sinflarga xos xususiyatlari

1-2-sinflar inlyuziv ta'lim uchun "muqaddam shart" bosqichi hisoblanadi, chunki:

- Bolalar yangi ta'lim faoliyatiga kirishmoqda va barcha uchun o'qish ko'nikmalari shakllanmoqda.

- Sinfdagi o'quvchilar o'rtasida katta tafovutlar hali shakllanmagan.

- O'qituvchi o'quvchilar bilan katta vaqt davomida birga bo'ladi (4 soatdan ortiq).

- O'yin faoliyati hali kuchli, o'qish o'yin elementlari bilan bog'liq o'tkazilishi mumkin.

Boshlang'ich yoshda (6-8 yosh) bolalar rivojlanishining quyidagi xususiyatlari inlyuziv ta'limni tashkil etishda hisobga olinishi kerak: e'tiborning hali barqaror emasligi (15-20 daqiqadan ortiq bir xil faoliyatni saqlab qolish qiyin), mexanik xotiraning ustunligi, aniq-tasavvuriy tafakkur, o'quv nutqining shakllanishi, yangi ijtimoiy muhitga moslashish.

2. O'qituvchining kasbiy kompetensiyalari

Inlyuziv boshlang'ich sinf o'qituvchisi quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak:

- Maxsus pedagogika asoslari - turli nosologiyalar haqida bilimlar;

- Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish;

- Korreksion-pedagogik usullar;

- Differensiatsiya va individualizatsiya;

- Ota-onalar bilan ishlash.

3. Samarali o'qitish usullari

1-2-sinflarda MTE bo'lgan o'quvchilar uchun eng samarali usullar:

- Multisensorli o'qitish: vizual qurollar (sxemalar, jadvallar, piktogrammalar), audio qurollar, taktil materiallar, harakatli faoliyat.

- Differensiatsiyalangan o'qitish: kontent, jarayon va mahsulot bo'yicha differensiatsiya.

- O'yin texnologiyalari: rollo'yinlar, didaktik o'yinlar, harakatli o'yinlar.

- Texnologik qo'llab-quvvatlash: raqamli platformalar, interaktiv doskalar.

4. Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish

ITD quyidagi bo'limlarni o'z ichiga oladi: o'quvchining rivojlanish darajasini baholash, asosiy ta'lim dasturidan individual maqsadlarni ajratish, maxsus korreksion vazifalar, o'qitish usullari va vositalari, baholash mezonlari.

XULOSA

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga inlyuziv ta'lim berish maxsus pedagogik yondashuvni talab qiladi. Inlyuziv ta'limning samaradorligi o'qituvchining maxsus pedagogika bilimlariga, individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish qobiliyatiga va differentsiyalangan o'qitish usullaridan foydalanishiga bog'liq.

Tavsiyalar:

- Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inlyuziv ta'lim bo'yicha qayta tayyorlash;
- Maktablarda resurs sinflarini tashkil etish;
- Individual ta'lim dasturlarini ishlab chiqish uchun metodik qo'llanmalar yaratish;
- Inlyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. - Toshkent, 2020.
2. Elkonin D.B. Psixologiya razvivayushchego obucheniya. - M., 2020. - 352 s.
3. Nazarova N.N. Professionalnaya kompetentnost uchitelya inklyuzivnogo klassa. // Defektologiya, 2020. - № 3. - S. 45-52.
4. Shavkatova D. Inklyuziv ta'lim asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.